

«Украдене щастя» – соціально-психологічна драма. Конфлікт, проблематика твору

Урок української літератури, 10 клас

Наталія РОЗІНКЕВИЧ, викладач Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка

Так, ти одна моя правдивая любов,
Та, що не суджено в житті їй вдовольнитися;
Ти найтайніший порив той, що бурить кров,
Підносить грудь, та ба – ніколи не сповниться.
Так, ти одна моя правдивая любов...

Іван Франко

Мета: ознайомити студентів із драмою І. Я. Франка: розкрити її зміст, проаналізувати образи; розвивати навички аналізу драматичних творів; вчити студентів мислити і робити висновки; виховувати відповідальність за долю коханої людини, розуміння того, що для досягнення мети не всі засоби виправдані.

Обладнання: текст лекції, текст драми, Біблія, схеми, вистава «Украдене щастя» (2011 р.), кінофільм «Украдене щастя» (2004 р.), портрет письменника, виставка його творів, презентація в програмному забезпеченні SMART Notebook, словник іншомовних слів.

Основні поняття: соціально-психологічна драма, ознаки драматичного твору.

План:

1. І. Франко – драматург, історик і теоретик драми.
2. Історія написання драми «Украдене щастя».
3. Сюжет драми.
4. Тема. Ідея.
5. Соціально-психологічний конфлікт.
6. Проблематика п'єси.
7. Характеристика героїв.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань.

(Відеофрагмент з фільму «Обличчя української історії. Іван Франко» до слів: «В селі сільського коваля...».)

Учитель. «Як син селянина, вигодуваний твердим мужицьким хлібом, я відчуваю себе до обов'язку віддати працю свого життя тому простому народові», – Іван Франко.

(Відеофрагмент з фільму «Великі Українці. Іван Франко», епізод з книгосховища.)

Учитель. Іван Франко був талановитим драматургом, основоположником наукового театрознавства – істориком і теоретиком драми і театру, активним театральним критиком, невтомним перекладачем драматичних творів.

Любов до театру і захоплення ним прийшли до майбутнього драматурга ще в роки юності. В молодших класах Дрогобицької гімназії Іван Франко почав цікавитися театром і драматургією. З часом цей інтерес переріс у велике захоплення.

Франко був пристрасним поборником народного, «мужицького» театру, вважав його школою життя, трибуною «пропаганди поступових і світлих думок», «підоймою поступу і просвіти».

Іван Якович мріяв покращити й урізноманітнити репертуар українських театрів, перш за все галицьких, тому почав перекладати п'єси зарубіжних авторів, зокрема російських: О. Островського, О. Пушкіна. У 1880–1890 роках І. Франко активно працював не лише як письменник-драматург, але і як критик-театрознавець. За роки своєї творчості він написав 70 наукових праць про театр (рецензії, статті, дослідження), кращими з яких є «Руський театр в Галичині» (1885 р.), «Руський театр» (1893 р.), «Русько-український театр (Історичні обриси)» (1894 р.). Дослідивши особливості розвитку театру в Галичині, порівнявши його із західноєвропейським театром, учений розробив своєрідну програму розвитку національного сценічного мистецтва.

У дослідженні «Руський театр» письменник зазначав:

«...Український театр може досягти певної досконалості... тільки тоді, коли він буде виключно народним... Але я не думаю, щоб український театр сьогодні вже мусив обмежуватися самими селянами. Хай він буде народним театром в дещо ширшому значенні, хай дає картину української громадськості... Театр, котрий піддає прилюдній критиці тільки дрібненькі явища, осмішує або клеймує тільки деякі невеличкі, покутні хиби, а лишає на боці, промовчує або покриває брехнею головні, основні недоліки суспільності, той театр ніколи не стане вповні національним, не буде школою життя»; «...театр...мусить будити в слухачах почуття, що такі і такі прояви є добрі, а такі – погані».

Завдання.

Прочитайте уважно ще раз цю цитату і випишіть ознаки українського народного театру, за Іваном Франком.

Учитель. Приходимо до висновку, що український народний театр, за твердженням Івана Франка, повинен мати такі обов'язкові ознаки:

- народність (орієнтація репертуару на життєві інтереси суспільства);
- зображення всієї української громади, а не тільки села;
- критика головних, а не «дрібненьких» недоліків суспільства;
- чуттєвість.

Таким чином, Іван Франко розцінює будь-який драматичний твір не лише з позиції письменника, а й з точки зору драматурга-постановника, охоплюючи цим самим два види мистецтва: театр і драматургію.

«Народ наш дійшов уже до того ступеня, що почуває потребу театру», «Мої п'єси – то мій смуток», «Драма – моя давня страсть», – говорив Іван Якович.

Ця «страсть» надихала великого письменника і вченого до подальшої роботи в цьому напрямі.

Робота зі словниками.

- Випишіть із словників визначення драми.
- Назвіть, дивлячись на ці визначення, ознаки драматичного твору.

Учитель. Ознаки драматичного твору:

1. В основі драми лежить яскраво виражений конфлікт.
2. Драматичний твір призначений не для читання, а для постановки на сцені.
3. Драма має двох авторів: драматурга та режисера.
4. На початку драми завжди вміщують список дійових осіб, деколи з короткою характеристикою героїв (вік, вигляд, професія і т. д.).
5. У драмі є ремарки – написані дрібним шрифтом зауваження для режисера та акторів.
6. Сюжет драми реалізується через монологи, діалоги та вчинки дійових осіб.
7. Драма складається з дій, картин, актів, яв.
8. Драми поділяються на: власне драми, комедії, трагедії, трагікомедії, водевілі.
9. За жанром визначають соціально-побутові, історичні, філософські, психологічні, драматичні твори, а також драми-феєрії (казки).

III. Повідомлення теми і мети, цілей уроку.

Учитель. Сьогодні ми поговоримо про найвизначніший твір Івана Франка – драму «Украдене щастя», розкриємо й проаналізуємо її зміст, дамо оцінку вчинкам героїв, з'ясуємо основні проблеми твору, проаналізуємо той конфлікт, який став причиною нещастя головних героїв.

Отже, учні повинні знати:

- історію створення драми та її сценічне життя;
- жанр твору;

- конфлікт та проблематику твору.

Учні повинні вміти:

- визначати тему та ідею твору;
- аналізувати образи драми.

Спробуємо дати відповідь на проблемні запитання:

- Які причини трагедії у житті героїв п'єси?
- Хто з героїв постраждав найбільше?
- Який вихід ви запропонували б героям із ситуації, що склалася?

IV. Мотивація навчальної діяльності.

Учитель. Сьогодні часто доводиться чути, що у житті не залишилось нічого святого, що на очах знецінюються віковічні моральні істини, і найстрашніше те, що цей руйнівний процес охопив любов, сім'ю, продовжує підривати її духовні основи. Обриваються найміцніші і найдорожчі зв'язки – між чоловіком і дружиною, між батьками і дітьми.

Споконвіку українці керувались у своєму житті установленими звичаями, традиціями, законами моралі. Порушення цих норм засуджувалося.

Робота з крилатими висловами.

Перевірка домашнього завдання.

– Що ж говорить народна мудрість про сімейні стосунки? Вдома ви підбрали прислів'я і приказки на цю тему. Наприклад:

Жінку бери не на рік, а на вік.

Де двоє, там рада, де третій – там зрада.

Дівчина, мов квіточка: з нею рай, а чужої молодіці не займай.

Не треба й клад, коли в сім'ї лад.

Жінка чоловікові подруга, а не прислуга.

На красивого чоловіка дивитись гарно, а з розумним жити легко.

Вік прожити – не мішок пошити.

V. Сприйняття й засвоєння учнями навчального матеріалу.

Учитель. Така людська сутність: всі ми хочемо бути щасливими. Народна мудрість запевняє, що кожен коваль свого щастя. «Ніхто не знає, коли щастя усміхнутися має», – заперечує інша. Цікаво, чи може людина творити своє щастя, незважаючи на ті умови, в яких вона живе? Зрештою, а що ж таке щастя? Чому воно таке дорогоцінне, що його хочуть викрасти? Що ж таке любов? Сьогодні ми разом з Франком та його героями й поговоримо про це.

У вченні Христа – це любов, всепрощення, милосердя, великодушність. А світ врятує від морального занепаду тільки любов, як казав поет, наш сучасник Анатолій Горбівненко:

Давно б ми потонули в чорнозем,
Якби любов покійницею стала.
І дивна квітка з квітки б не зросла,
Навік осліпли б дзеркала озер,
І на душі ніколи б не світало.

Кожен з нас вкладає в поняття «кохання» щось своє, однозначної відповіді на питання «Що таке кохання?» не дасть ніхто. Чому? Мабуть, тому, що це поняття стосується почуттів людей. Адже навіть люди похилого віку, які в молодості кохали свою половину, інколи розчаровуються в своєму обранцеві.

1. Бліц-опитування.

Давайте проведемо своєрідне «Бліц-опитування» з питання «Що таке кохання?». (Кохання – це коли...)

А що з цього приводу говорить українська міфологія?

2. Українська міфологія про сім'ю.

Сергій Плачинда у книзі «Міфи і легенди давньої України» розповідає таку історію. (Виразне читання міфу за С. Плачиндою.)

Народився він у мисливському бурдеї над рікою Почайною.

– Се буде великий чоловік, який принесе щастя людям, – казали волхви. – Лише віщий Ант може сказати, як наректи його.

Наймудріший волхв Ант довго вдивлявся в хлопчика. Нарешті схвилювано й тихо мовив:

– Ім'я його – Сварог.

Потім він додав:

– Та тільки нікому про се не кажіть, аби Мара не почула й не задушила хлопчика. І про людське око називайте його Гостем. Прийде час, і світ назве його Сварог.

Гість-Сварог став хутко рости. І швидко надійшов той час, коли він мусив творити добро для людей. Прийшов, віщий Ант до Гостя над Почайною. І сказав:

– Маєш навчити моїх росів жити по-людському.

Люди часто приходили й подовгу споглядали, як він вправно і швидко обтесує колоди, як стругає дошки, як швидко вивершує стіну.

– Що се ти робиш, юначе? – питали в нього.

– Кутину!

– А що воно таке?

– Нове житло для людей. Годі вам гиніти й скніти в печерах та бурдеях. Ви ж такі люди! Маєте жити між високими кутами, зі світлими вікнами.

Проте вночі зайнялася вона полум'ям. Сам будівничий ледь порятувався з вогню. Хтось бачив, як опівночі страшнющий Змій прилітав і лизав полум'ям господарство. Гість мав уперту вдачу: знову взяв сокиру, та й заходився тесати, стругати, вивершувати стіни.

А проте вночі вона знову полум'ям зайнялася. І знову чутки ходили про Змія.

І втретє Гість брався за сокиру.

Коли опівночі Гість прокинувся від задухи в новозбудованій хаті своїй. І тоді над пожарищем з'явилася Жива в золотому вбранні. Вона вихопила з полум'я вже мертвого Гостя, полинула з ним у Вирій, там бризнула на нього Живою Водою – і юнак ожив.

Довго видивлялися на нього боги.

І сказав Сокіл-Род:

– Дайте йому молодильне яблуко.

І зірвала Жива молодильне яблуко з Прадуба, і з'їв божественний плід Гість і став безсмертним.

І мовила Жива до Гостя:

– Скажу я тобі таке: там ти був гостем, тут навіки ти – Сварог. Тричі ти горів у полум'ї і заслужив бути богом. Але навіть богові важко поставити першу хатину, вимувати першу піч і спекти першу хлібину. Тож я даю тобі в жони свою рідну доньку Берегиню. Вона тобі народить двох синів-близнюків Сварожичів, які й охоронятимуть тебе від Чорнобога.

І Жива підвела до Сварога дівчину дивовижної вроди. Довго видивлявся на неї зачарований Сварог. Чарувала його не лише врода Берегині, а й білий-білий одяг її з червоними мережками.

І зрадів Сварог і взяв її за руку. Так одружилися вони.

...Дивувалися роси, коли біля їхніх бурдеїв і стійбищ за якийсь час знову з'явився Гість. Тільки тепер він мав нове ім'я – Сварог, мав також вродливу дружину і двох синів, що носили важкі мечі при боці, а в руках тримали вогненні стріли.

І заходився Сварог на старому пожарищі будувати кутину.

Йшли і йшли люди до Сварога та Берегині зранку й до вечора: подивитися на хатину, на піч і жорна, скуштувати того дива, що хлібом зветься й схоже на Сонце.

Учитель. Українці вірили, що коли одружившись, молоді вінчаються в церкві, то їхній шлюб освячується на небесах. Розірвати шлюб, порушити дане слово – вважалося великим гріхом.

Знаєте, де я знайшла визначення, що таке «кохання»? У Біблії. В Євангелії від Матвія читаємо (Послання св. Павла до Коринтян):

«Залишить чоловік батька і матір, і приліпиться до дружини своєї, і будуть двоє однією плоттю. Аж так, що вони уже не двоє, а одна плоть. Отже, що Бог поєднав, того людина нехай не розлучає».

Саме кохання є головною темою драматичного твору «Украдене щастя», який ми сьогодні аналізуємо.

3. Історія написання драми «Украдене щастя».

Драматургічна спадщина Івана Франка складає всього 9 творів. Ольга Рошкевич (перша любов І. Франка) до свого весілля з Іваном мріяла підготувати книгу з народними весільними піснями. Сестра Ольги Рошкевич (Михайлина) записала «Пісню про шандаря», яка згодом лягла в основу драми Івана Франка «Украдене щастя».

18 березня 1891 р. Крайовий відділ Львівського сейму оголосив закритий конкурс на кращу драму. Іван Франко послав на конкурс свою п'єсу «Шандар». На вимогу журі автор переробив кінцівку п'єси, замінивши шандаря листоношею. На жаль, митцеві присудили тільки третє місце. Найкращим журі виявився час: драма «Украдене щастя» й досі йде на сценах багатьох театрів, за нею знято фільми. У листопаді 1893 р. твір був поставлений на сцені театру товариства «Руська бесіда», до речі роль Михайла Гурмана, поштаря, виконав Степан Янович (батько Леся Курбаса).

Про величезний успіх драми свідчить той факт, що на другій виставі глядачі влаштували авторові бурхливу овацію, а молодь винесла йому на сцену лавровий вінок. Виставі були присвячені численні статті. Зокрема, театральний оглядач Теофіл Мерунович писав, що твір Франка має «дійсні мистецькі прикмети» і що для драми характерні «жива і послідовна акція, гарна мова, правда і міра, що характеризують високий талант». Оглядач робить висновок, що поява в Україні «Украденого щастя» – «це політична подія», що така драма для української сцени є «оригінальним твором, де кожна сцена, кожний вислів дихають правдою... Це вірний вираз оригінальних прикмет українського народу».

Львів вітав Франка. Про це свідчать матеріали преси, зокрема «Кур'єр львівський» писав, що постановка твору «зробила могутнє враження». У Києві перша постановка відбулася в 1904 р. Роль Миколи Задорожного грав І. Карпенко-Карий, шандаря – Микола Садовський.

4. Робота з текстом пісні.

(Звучить «Пісня про шандаря» із кінофільму 1984 року.)

Прослухайте старовинну «Пісню про шандаря». Якщо у ній зустрілися незнайомі слова, то знайдіть їх значення у тлумачному словничку до заняття. І дайте відповідь на питання «Про що ж ця пісня?».

Словничок.

Шандар – діал. жандарм.

Гранка – горіхи, що родилися на одному спільному стеблі і зрослися в кучку.

Жегнати – прощатись, проводити, благословляти, вітати, хрестити, хреститись.

Хори – відкрита галерея, балкон у верхній частині парадного залу або в церкві (спочатку для розміщення хору, музикантів).

Апостол – церковна книга, що містить «Діяння апостолів» і їх «Послання».

Сливовиця – діал. горілка із слив.

Сутки – побічна тісна вуличка.

Жида – заст. те саме, що євреї.

5. Бесіда.

Учитель. Ви прослухали старовинну «Пісню про шандаря». Віє смутком і самотністю від неї, а ще вчувається крик розбитого серця. То про що ж ця пісня?

Хтось із вас сказав, що ця пісня – про шандаря, хтось – що вона про Миколу, який його вбив, а ще хтось – що вона про зраду шлюбного чоловіка. Ця пісня – про велику трагедію людських сердець.

Існує легенда, що саме Ольга пропонувала Франкові викрасти своє щастя, коли вийшла за нелюба. Слова коханої Іван Якович вклав в уста Михайла Гурмана.

Що ж ви дізналися про історію написання драми «Украдене щастя» та її сценічну долю?

6. Робота в групах.

Вам було запропоновано об'єднатися у три групи. Завдання першої групи – скласти анотацію до драми, другої – скласти план драми, третьої – скласти буктрейлер.

7. Завдання для студентів.

Випишіть зі словників визначення: що таке дія.

Дія – театр, закінчена частина драматичного, оперного, балетного твору або спектаклю.

8. Робота над текстом.

(Відповіді студентів супроводити трьома-чотирма вирізками із п'єси «Украдене щастя».)

Запитання для аналізу змісту драми.

Дія І.

1. Якої думки Анна про своє життя?
2. Якої думки Настя про життя Анни?
3. Яка трагедія сталася в житті Анни до одруження з Миколою? Якої думки Анна про братів?
4. Як ви оцінюєте вчинок братів?
5. Яку клятву дала Анна Михайлу?
6. Чи забуло і чи змирилося серце Анни з втраченою коханою Михайла Гурмана?
7. Як Настя оцінює ситуацію, що склалася?
8. Як Анна боролася зі своїм почуттям до Михайла?
9. Як сусіди ставляться до Миколи? Яку клятву дає собі Анна, коли дізнається про Михайла?

10. Чи була щаслива Анна у шлюбі з Миколою?
11. Яким постає вперше Микола у драмі?
12. Яка пригода трапилася з Миколою на заробітках?
13. Що радить Анна Миколі, коли той наважився подати скаргу на війта?
14. Чи розуміє Микола ставлення Анни до себе?
15. При яких обставинах Михайло вперше зайшов до Миколи? Як він себе поводить?
16. Чому Микола обманює Михайла, сказавши неправдиву причину свого каліцтва?
17. Чи здогадався Михайло, що Микола обманює?
18. Як Анна відгукується про Михайла?

Дія II.

1. Як Микола поставився до Анни, дізнавшись правду про її одруження?
2. Чи признався війт жандарму, що він побив Миколу?
3. А кум Бабич? Про що це говорить?
4. Як повелася Анна після арешту чоловіка?
5. А що сказав Михайло?
6. Що пропонує Михайло Анні?
7. Як Михайло домагається Анниної прихильності?
8. Чому Микола радить Анні не наймати «адука-тів»?

Дія III.

1. Яка чутка пішла про Анну?
2. Як Анна відгукується про те, що Миколу мають вішати?
3. Яким чином жандарм умовив Анну танцювати?
4. Чому молодь не хоче танцювати з Анною? Хто умовив парубків з ними танцювати?
5. Як повівся Микола, побачивши танцюючих Анну з жандармом?

Дія IV.

1. Як Анна почала думати про те, що вона «шлюбна жінка»? Соромно їй чи ні?
2. Чи легко Анні зважитися на такий вчинок?

Учитель. Наприкінці XIX століття моральні принципи були на високому рівні, зрада чоловікові засуджувалась, не було розлучень, а жінку, яка була невірною своєму чоловіку, могли покарати всім селом, відвернутися від неї, зневажати її.

3. Як змінився характер Анни?
4. Чи боїться Анна чоловіка?
5. Який вихід із ситуації пропонує Микола?
6. Який вихід бачила Анна?
7. Чому ніхто з односельчан не розуміє і не підтримує її?
8. Чи можна звинуватити Анну в її намаганні повернути собі щастя? Яке ваше ставлення до Анни? Виправдовуєте ви її чи засуджуєте?

Учитель. Анна вперто бажає кохати, вона не лукавить. Вона не повія, вона – жертва. У неї всередині – порожнеча, яку просто не може заповнити слабівільний Микола. Анна одразу зізнається чоловіку, що вона нічого не відчуває до нього, тому що хоче бути чесною.

Анна – прекрасний жіночий образ в українській та світовій драматургії.

Це високохудожній і глибоко трагічний образ жінки-страдниці, що стала жертвою власницького світу, у якому безроздільно панує людська жадібність і хижацтво.

Цей образ є неперевершеним образом жінки в українській класичній літературі, він вражає своєю неповторною простотою і щирістю.

9. Який вихід запропонували б ви героям драми? Що треба було, щоб не допустити трагедії?

10. Який принцип життя для Миколи? Що радить жандарм Миколі?

Дія V.

1. Що радять люди Миколі?
2. Чи прийняв ці пропозиції Микола?
3. Як ви оцінюєте ці пропозиції? Чи стали б ви свідками сусіди на суді?
4. Як повівся Михайло, коли Микола плюнув йому в лице?
5. В чому звинувачує жандарм Миколу?
6. А Михайло як пояснює нелюбов Анни до Миколи?
7. З чого почалася сварка, яка привела до вбивства?
8. Як ви оцінюєте останні слова жандарма?

Аналіз теми, ідеї.

Отже, темою твору є трагедія особистого життя трьох головних персонажів, у яких украли щастя.

А що хотів сказати автор показуючи цю трагедію, тобто яка ж ідея твору? Це осуд тих принципів, норм життя, які призводять до трагедії в особистому житті людини.

Аналіз композиції.

Конструювання таблиці на дошці.

На дошці записані елементи композиції, з'ясуйте і правильно розташуйте основні частини п'єси, які підходять до кожного з цих елементів:

- зав'язка (подія, з якого почався розвиток дії): зустріч Анни з Михайлом;
- кульмінація (вирішальне зіткнення протидіючих сторін): повернення Михайла з війська, арешт Миколи, поведінка Анни й Михайла на танцях (зрада Анни);
- розв'язка (результат кульмінаційного зіткнення): смерть Михайла від руки Миколи.

9. Бесіда.

Максим Рильський говорив про цей твір: «Я мало знаю в світі творів, написаних з такою простотою і правдивістю, як "Украдене щастя"».

– Чи згодні ви з його думкою?

– Чому драма називається соціально-психологічною?

У п'єсі поєднано зовнішній (соціальний) і внутрішній (психологічний) конфлікт. Тобто конфлікт зумовлений соціальними обставинами і психологічними станами у яких перебувають герої.

– З'ясуємо, які ж соціальні причини трагедії головних героїв?

Коли згадати передісторію (у п'єсі вона окреслена всього кількома реченнями-спогадами), стане зрозуміло, що герої п'єси – Микола, Анна і Михайло – стали жертвами боротьби за землю і в їхні людські долі, в їхні почуття (хотіли вони того чи ні) вплетені важкі суспільні умови того часу (тяжке життя селян в Австрійській імперії в другій половині XIX ст., повноваження війта й жандарма на селі, служба у війську). З окремих сцен, ситуацій дізнаємося, що для того, щоб не дати Анні її законну частку землі, брати ошукали свою сестру. Вони, всупереч її почуттям до Михайла, видали Анну за нелюбого Миколу (соціальний статус жінки).

Фотографія з вистави «Украдене щастя»
Михайло – Ф. Стригун, Анна – Т. Литвиненко,
Микола – Б. Ступка

– Які ж психологічні причини трагедії головних героїв?

Герої перебувають у різних психологічних станах.

Анна:

- внутрішньо неупокорена;
- страх її перед Михайлом перетворюється на відданість і покору;
- чоловіка спочатку поважає, потім зневажає;
- совість, сумніви, сором'язливість змінюються на нехтування народною мораллю.

Микола:

- вічний наймит, слабкий і тихий, наважується відстоювати свою сім'ю;
- він по-справжньому полюбив дружину, а та відповідала йому байдужістю і презирством, бо до нестями кохає Михайла.

Михайло:

- скалічений царською службою: в юності був чесним парубком, дещо запальним, не міг зносити кривди – потім жорстоким і владним;
- його щире кохання до Анни перетворюється на помсту за вкрадене щастя;
- в кінці постає людиною, яку мучить совість.

10. Конструювання таблиці.

Розмежуйте подані проблеми на соціальні та психологічні:

Соціальні	Психологічні
солдатчина соціальна нерівність майнові спори за спадщину	кохання зрада збереження родини право на щастя життєвий вибір покірність долі

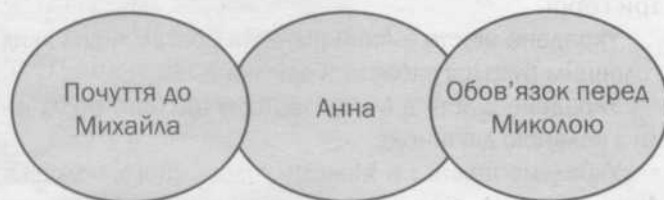
Учитель. В основі твору лежить соціально-психологічний конфлікт, який через призму стосунків головних героїв можна представити так:

Зовнішній конфлікт – протидія персонажа іншим героям, обставинам – яскраво представлений взаєминами Анни з братами, Михайлом і Миколою, односельцями. Кожен бореться за своє щастя.

Зовнішній конфлікт можна порівняти з видимою частиною айсберга, тоді як внутрішній (боротьба героя із самим собою) – з підводною. У драмі «Украде-

не щастя» внутрішній конфлікт переживає Анна. Вона розривається між почуттями до Михайла та обов'язком перед Миколою. Покажемо це графічно:

Михайлові Анна давала сердечну клятву: «Люблю. Люблю... Жити без нього не можу... Він для мене все: і світ, і люди, і честь, і присяга».

А Миколі присягала на вірність перед вівтарем: «В мене чоловік є шлюбний. Я йому присягала і йому додержу віри».

Подібне розташування героїв у схемі не випадкове: вибір – перед Анною, тому вона в центрі, Михайло – зліва, ближче до серця (лінія почуттів, ключове слово – «хочу»), Микола – праворуч, оскільки права рука асоціюється із законом, порядком (лінія розуму, ключове слово – «потрібно»).

11. Аналіз проблематики.

Іван Франко порушує важливі проблеми у площині людських стосунків (на слайді перераховано проблеми і студенти їх аналізують):

1) Гендерна нерівність.

Проблема розкрита на показі поглядів на місце жінки у тогочасному суспільстві.

На початку драми Анна постає турботливою, дбайливою господинею, що позитивно відгукується про чоловіка, заступається за нього («Як же ж ви могли його самого лишити в таку страшну негодую?» «Він такий добрий, він хробака дармо не розтопче, не то щоб чоловіка вбив!»).

Поява «померлого» Михайла породжує у її душі внутрішній конфлікт – між потягом до кохання та неможливістю особистісного щастя в патріархальному суспільстві. Тому Анна здійснює самоустановку «забути треба».

Спостерігається еволюція: зразково-покірна дружина → борець за особисте щастя шляхом руйнації патріархальних традицій.

2) Примусовий шлюб.

Анна обдурена жорстоко своїми братами, які її «одурили, ошукали, мов kota в мішку продали», переконавши, що Михайло загинув і видали її заміж за нелюба.

3) Вірність і зрада.

Суперничають у серці Анни любов і дотримання правил шлюбного закону. Говорить ця змучена жінка: «Хоча б і серце розірвалося, а забути треба. У мене є чоловік шлюбний. Я йому присягала і йому буду вірна». Але не в змозі була стримати свого кохання. Героїня «все готова віддати йому [Михайлу], кинути в болото, коли він того хоче!.. Навіть свою, честь жіночу, свою добру славу. Присягу для нього зламала. Сама на "людський посміх віддала"».

4) Проблема руйнування сім'ї.

Анна не зважає на свого чоловіка, тому що Михайло для неї все: «і мир, і люди, і честь, і присяга!». Важко переживає це Микола, тому що він не винен у нещасті дружини. Чоловік починає пити, продавати вроздріб господарство, але й тоді намагається захистити честь своєї сім'ї.

5) Порядність і гріх (дотримання норм народної моралі).

Микола: «Вважай на людей... Щоб люди з нас не сміялися».

Михайло: «Я з людського диву не буду ні ситий, ні голоден», «наплюй ти на людей! Чого тобі від них потрібно? А як ти будеш з них сміятися, то вони з тебе не будуть. Ще самі до тебе прийдуть», «жуй та дихай, доки живеш! Будемо жити, доки можна. Будемо любитися, доки можна. Будемо людям в пику сміятися... доки вони нас під наш не візьмуть. Потому один кінець: всі напрамо і горту в зуби підемо».

Анна: «І боюсь його і жити без нього не можу... Вся тремчу, а так здається, що тону в нім, роблюсь частиною його. І нема у мене тоді своєї волі, ані своєї думки, ані сили, ані застави, нічого... все віддала йому...».

6) Права й обов'язки.

Микола – це галицький селянин, який несе важкий хрест несправедливого обвинувачення в убивстві й пограбуванні, переслідуваний владою, не може захистити себе.

Учитель. Кохання Іван Франко підіймає як найвищий абсолютизм. Письменник доводить, що мета існування людини – кохання. Воно ламає всі соціальні, моральні і суспільні перепони.

Проблеми, порушені у творі, – вічні, тому вони існують в суспільстві незалежно від часу, тому і драма не застаріє ніколи.

12. Робота з крилатими висловами.

Перш ніж відповісти на проблемні питання: «Хто з героїв п'єси постраждав найбільше? Кого можна за-

судити, а кого виправдати?», подивіться на дошку, де записані крилаті вислови і поміркуйте, до кого з героїв вони підходять?

Зверху блищить, а всередині звір.
Хто бачить вади інших, той свої приховує.
Порядна людина іншої не огудить.
Тане, як масло на сонці.
Слизький, як в'юн.
У солов'я сіре пір'я, та гарна пісня.
На язичі мед – під язиком лід.
На кому вовна, того й стрижуть.
У чарці тонуть більше, як у морі.
Одиноке дерево всі вітри гнуть.
Доброчесності не заховаєш у кишені.
Чия сила – того й правда.
Дай серцю волю – заведе в неволю.
Багатий багатого захищає.
Багато голів – багато порад.
В одних пожежа – інші гріються.
Молодий бере силою – старий розумом.

13. Робота з таблицею «Риси характеру героїв».

Спробуйте визначити героя за рисами характеру, які притаманні кожному з них (учень вписує на смарт-дошці героїв).

- доброта
- порядність
- відчай
- страх
- байдужість
- виклик суспільству

- впертість
- справедливість
- егоїзм
- жорстокість
- благородство

- доброта
- порядність
- зневіра
- покірність
- слабкoduхiсть

– Отже, і що ж в фіналі?

Анна

- спустошення

Михайло

- духовна і фізична смерть

Микола

- надія

Учитель. У Анни залишилось спустошення, у Михайла – духовна і фізична смерть, а у Миколи – надія.

Ми розуміємо, що трагедію переживають всі три герої.

Украдене щастя в Анни рідними братами, для яких головним було заграбастати землю.

Украдене щастя в Михайла, тому що його розлучили з коханою дівчиною.

Украдене щастя і в Миколи Задорожного, чоловіка Анни. Не винен він у тому, що ця жінка стала його дружиною, адже він любив її, був завжди вірним. Особисте життя зруйноване.

На якийсь час повернули свою любов, своє украдене щастя Михайло й Анна, забравши його в Миколи. Але недовго були вони разом, тому що щастя не можна украсти в іншої людини, залишивши її в розпачі й сумі. Все-таки не можна порушувати шлюбної клятви, присяги, як це зробила Анна, кинувшись в обійми свого коханого, хоча й була ця любов єдиним щастям.

Украдене щастя у всіх героїв драми.

VI. Підбиття підсумків.

1. Бесіда.

– Чи могли герої драми повернути своє щастя?

– Чи будуть щасливі Анна й Микола після смерті Михайла? Кого з героїв драми вам найбільше шкода? Чому?

– Коли любов є почуттям найвищим, найпрекраснішим? Безперечно, тоді, коли люди гідні її, коли душі в них чисті, коли почуття їхні не змушують страждати інших. Та Франковим героям таке щастя не судилося... Анна – Микола – Михайло. Три зламані людські долі. Три розбиті серця.

Рано чи пізно життя кожного з вас поставить перед вибором. Який висновок для себе ви зробили? (Керуватися не лише почуттями, а й розумом.)

І пам'ятаймо, життя воістину непросте. Воно часто кидає нас у вир випробувань, пробує на міцність нашу душу, наше серце, нашу силу волі.

♦ Життя – така велика ковзаниця.

Кому вдалось, не падавши, пройти?

Л. Костенко

Тоді найважливішою є здатність вистояти, залишитися людиною. І в любові також. Щоб кохання було високим, священним почуттям, його не можна осквернити ані зрадою, ані вбивством, ані трагедією іншої людини. Буває так, на жаль, не завжди. Часто, як це маємо у Франковій драмі, долі людські ламаються, пісня залишається недоспіваною...

Щастя

Прокинутися вранці і сказати
Деревам, звірям, людям: «Добрий день».
І знати, що тебе чекає мати
Поміж перестигаючих вишень.
Віддатися до крихточки роботи.
Щоб на чолі гарячий піт схолов.
І не відкласти на колись, на потім
Ні доброти, ні чесності, ні любов.
Збагнути серцем – кожна мить єдина,
Неповторимі тиша й круговерть.
І зрозуміти: вдячна пам'ять сина –
Найкраще, найможливіше з безсмерть.
І хоч буває непроглядно гірко,
Не опустиш до вовчого виття.
О щастя – ти не піднебесна зірка.
Ти – кожна мить прожитого життя.

Н. Гнатюк

Ю. Тупицький, український кінорежисер, заслужений діяч мистецтв України написав вірш за мотивами драми «Украдене щастя»:

Украдене щастя... Це як розуміти?
Чи спалена хата, чи вроди нема,
Чи німо кричать ненароджені діти,
Чи в горі душа залишилась сама?
Не так. Не вітрами воно пронесеться,
Не в силі відняти його навіть Бог:
Те щастя живе у закоханім серці,
Де править всевладна велика любов.
Любов і печалі, великі й малі,
І ревності хуги зимові...
Так є і так буде на грішній землі
В неписаній драмі любові.

2. Популярність п'єси в наш час.

Учитель. Чи можемо вважати, що «Украдене щастя» претендує на роль популярного твору?

Популярність «Украденого щастя» в наші дні представлена серіалом із 4 серій (2004 р.) українського режисера Андрія Дончика, саундтрек до якого написав керівник легендарного українського гурту «Океан Ельзи» Святослав Вакарчук.

Режисер переносить героїв у наш час, наповнює класичну першооснову сучасними реаліями, перетворює трагедію у мелодраму. За минуле століття світ змінився, та людські пристрасті залишилися незмінними. Так само безвихідний і трагічний любовний трикутник, в якому опиняються молода вчителька Анна, її чоловік-бізнесмен Микола та її перше кохання Михайло. Всі події відбуваються на Західній Україні початку XXI століття.

Як ви оцінюєте авторський (режисерський) домисел у кіно версії (Анна має дитину, у Миколи був 1-й шлюб і від нього теж дитина і т. д.)?

Сьогодні на занятті ми спробували дати відповідь на такі проблемні запитання:

- Які причини трагедії у житті героїв п'єси?
- Хто з героїв постраждав найбільше?
- Який вихід ви запропонували б героям із ситуації, що склалася?

VII. Домашнє завдання.

- Пояснити усно символічне значення назви п'єси «Украдене щастя». Чому Франко назвав драму саме так?
- Виписати по 5 цитат до характеристики героїв.

Список використаної літератури

1. Великі Українці – Іван Франко [Електронний ресурс] : фільм. – Режим доступу : vakarchuk.com/movies/ivan_franko.
2. Водяна П. Запрошуємо до «театру Франка» / П. Водяна, А. Хабарова // Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях і колеґіумах. – 2006. – № 6.
3. Коляда Ю. Проблема особистого щастя у драмі Івана Франка «Украдене щастя» / Ю. Коляда // Дивослово. – 2013. – № 11.
4. Мороз Л. Драматургія І. Франка / Л. Мороз // Дивослово. – 1996. – № 5–6.
5. Обличчя української історії. Іван Франко [Електронний ресурс] : фільм. – Режим доступу : <http://yandex.ua/video/search?text=Обличчя%20української%20історії>.
6. Пастух Р. Франкова доля / Р. Пастух. – Дрогобич : Коло, 2006.
7. Працьовитий В. Національна самобутність драматургії Івана Франка / В. Працьовитий. – Львів, 2008.
8. Франко І. Зібрання творів : в 50 т. / І. Я. Франко. – К. : Дніпро, 1981. – Т. 28.

